

Irak 2015

Rıdvan Kalaycı

[Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, SBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Oğuz Güngörmez

[Yüksek Lisans Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, SBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü]

Özet

2003 işgalinin ardından bölgesel ve küresel aktörlerin yanında birçok silahlı grubun mücadele alanına dönüşen Irak, 2015 yılını da çatışmaların ve savaşın gölgesinde geçirmiştir. Anbar, Tikrit, Telafer ve Musul gibi önemli şehirlerini DAEŞ'e kaptıran Bağdat yönetimi, 2015 yılı içerisinde DAEŞ'e karşı topraklarını geri kazanmaya başlamıştır. Koalisyon Güçlerinin hava desteğiyle birlikte Peşmerge güçleri Kuzeyde Şengal bölgesini ele geçirirken, Irak ordusu da Tikrit'i ve Ramadi'yi DAEŞ'in elinden kurtarmıştır. Diğer taraftan Haşdi Şaabi örgütünün sahada etkinliğini artırması, İran'ın da Irak siyasetinde var olan etkisini daha fazla artırmasına sebep olmuştur. Son olarak İKBY ile yakın işbirliği içerisinde hareket eden Türkiye'nin Aralık ayında Musul yakınlarındaki Başika Kampına asker sevketmesi, Irak ile Türkiye'yi karşı karşıya getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: DAEŞ | Koalisyon Güçleri | Haşdi Şaabi | Başika Kampı

Iraq 2015

Abstract

Since its invasion in 2003, Iraq which has been transformed into a battlefield of many armed groups alongside regional and global actors, kept being a war zone also during 2015. Within 2015, Baghdad began to recapture significant territories like Anbar, Takrit, Tel Afar and Mosul that it had previously lost to ISIS. Due to the air support of Coalition Forces, Peshmerga troops regained the Sinjar region in the north, while Iraqi forces freed Takrit and Ramadi from ISIS. On the other hand, because Hashed al-Shabi increased its activity in the region, Iran could strengthen its impact on Iraqi politics. Finally, the fact that Turkey who has a close relationship to the Iraqi Kurdish Regional Government, sent troops to the Bashiqa training camp in December, caused a confrontation with Iraq.

Keywords: ISIS | Coalition Forces | Hashed al-Shabi | Bashiqa Camp.

Giriş

2003 yılındaki ABD işgalinden sonra, Irak'ta birçok kitlesel eylem meydana gelmiş ve bu gösteriler önemli siyasal sonuçlara sebep olmuştur. 2015 yılı da Irak için farklı bir yıl olmamış, şiddet içermeyen protesto gösterileri iç siyasete damgasını vurarak, uzun süre ülke gündemini meşgul etmiştir. Abadi yönetimi, halkın taleplerine cevap vererek kendi konumunu sağlamlaştırmaya çalışırken, bir yandan da DAES'le mücadele etmek zorunda kalmıştır. Benzer şekilde IKBY de kendi içerisinde Barzani karşıtlarının gösterilerine sahne olmuş, uzun süren tartışmaların ardından gerginlik sonlandırılabilmiştir. Dış politikada ise Haydar el-Abadi liderliğinde önceliğini DAES'in yenilgiye uğratılması ve toprak bütünlüğünün korunması olarak belirleyen Bağdat yönetimi, 2015 yılında dış politikasının merkezine doğal olarak "güvenlik" konusunu yerleştirmiştir. Başta Tikrit ve Anbar vilayeti olmak üzere DAES'in geri püskürtülmesi için ABD ve diğer Koalisyon Güçleriyle işbirliğinin derinleştirilmesi, İran'ın Şii milisler aracılığıyla bizzat savaşa dahil olması ve Türkiye'nin 2015 Aralık ayında Musul'da bulunan askeri üssüne takviyede bulunması ve akabinde iki ülke arasında ortaya çıkan kriz, Irak dış politikasının ana hatlarını oluşturmuştur. Ekonomik konularda ise Çin ve İran'la önemli anlaşmalar yapılsa da, bunlar DAES'le mücadelenin gölgesinde kalmıştır. Diğer yandan bütçe gelirlerinin %90'dan fazlasını petrol ihracından karşılayan Irak ekonomisi, petrolün varil fiyatının 30 doların altına inmesiyle zor duruma düşmüştür. Bu bakımdan 2015 yılı, Irak'ın iç politikadaki ekonomik, siyasi ve güvenlik alanında ortaya çıkan krizlerle baş etmeye çalıştığı, dış politika ise DAES'le mücadele ekseninde oluşan kutuplaşmaların gölgesinde, diplomatik destek arayışlarını sürdürdüğü bir yıl olmuştur.

İç Politika

Protesto Gösterileri ve Reform Çabaları

2003 yılındaki ABD işgalinden sonra, Irak'ta birçok kitlesel eylem meydana gelmiş ve bu gösteriler önemli siyasal sonuçlara sebep olmuştur. 2015 yılı da Irak için farklı bir yıl olmamış, şiddet içermeyen protesto gösterileri iç siyasete damgasını vurarak, uzun süre ülke gündemini meşgul etmiştir. Maliki'nin Sünnilere karşı izlemiş olduğu ayrımcı politikalarının sebep olduğu kutuplaşma¹ ve temel kamu hizmetlerindeki aksaklıklar, halk nezdinde kısa vadede çözülmeyi bekleyen en önemli sorunlardı. Iraklılar, Temmuz ayının sonlarında ülkenin düzgün yönetilmediği gerekçesiyle kitlesel eylemlere başlamış ve Abadi hükümetinden bir takım reformlar beklediklerini ifade etmişlerdir. Bu eylemler, kısa sürede ülke geneline yayılarak haftalarca sürmüş ve Irak iç politikasını etkileyen önemli gelişmelere sebep olmuştur.

Bu gösterilerde halkın şikayette bulunduğu en temel konuyu, elektrik ve su kesintileri gibi temel kamu hizmetlerinin aksaması oluşturmuştur. Ülkede sık yaşanan elektrik kesintileri, sıcaklığın 50 dereceyi bulduğu yaz aylarında halkı büyük sıkıntıya sokarak sokaklara dökmüştür.² Gösterilere katılım gün geçtikçe artmış ve Ağustos ayının başlarında Tahrir meydanında 100 binden fazla gösterici enerji bakanını ve hükümeti istifaya çağırmıştır.³ Halkın gösteriler sırasında dile getirdiği konulardan bir diğeri ise 2015 yılında Irak gündeminde sürekli kendisine yer bulan ve tartışılan yolsuzluk olmuştur. Irak Parlamentosu Hakikat ve Yolsuzluğu Araştırma Komisyonu sözcüsü Adil Nuri, Maliki döneminde Irak ekonomisine, petrol gelirleri ve dış yardımlarla birlikte toplam 1 trilyon dolar girdiğini fakat bunun 500 milyar dolarlık kısmının nereye gittiğinin belli olmadığını ifade etmiştir. Bununla birlikte Irak'ta yolsuzluğun tüm bakanlık ve kurumlara sıçradığını ifade eden Nuri, hayalet memurların ve şirketlerin olduğunu ve bunlar üzerinden önemli miktarda paranın yok edildiğini açıklamıştır.⁴ Bu açıklamaların ardından eski başbakan Nuri el-Maliki, bir numaralı sanık konumuna gelmiştir. Bu sebeple Irak halkı, protesto gösterilerinde yaşam koşullarının iyileştirilmesinin yanında, yolsuzluk dosyalarının da yeniden açılarak, eski yönetici ve bürokratların hesap vermesini istemiştir.⁵ Tahrir meydanında “hepiniz hırsızsiniz, hepiniz mahkemeye”⁶ şeklinde slogan atan ve çatışma ortamından bunalan Irak halkı, artık siyasetçilere güvenlerinin kalmadığını ifade ederek derhal reformların başlatılmasını ve eski figürlerin siyaset sahnesinden silinmesini istemiştir.⁷

Bunun yanında protesto gösterilerinde bulunan halka Irak içinden birçok aktör de destek vermiştir. Irak'ın önemli Şii liderlerinden olan Mukteda el-Sadr, mahiyetindeki destekçilerine protesto gösterilerine katılmaları ve diğer protestocularla birleşmeleri konusunda çağrıda bulunmuştur.⁸ Şii dini lider Ayetullah Ali el-Sistani de hükümetin halkın taleplerine kulak vermesi gerektiğini ifade ederek, gösterilere destek verdiğini göstermiştir.⁹ Ayrıca Sistani açıklamasında, Abadi hükümetinden, reformları biran önce uygulamaya koymasını ve halkı ikna edecek şekilde yolsuzlukların üzerine “demir yumrukları” gitmesini istemiştir.¹⁰

Başta Bağdat olmak üzere Irak'ın birçok kentine yayılan protesto gösterileri, 2003 yılından bu yana Irak'ta yaşanan en büyük kitlesel gösteri olarak tarihe geçmiştir.¹¹ Bununla birlikte gösterilerin DAES'in kontrolünde olmayan tüm şehirlere yayılması ve ülke içinde önemli din adamlarının halka destek vermesi Abadi hükümetini harekete geçmeye zorlamıştır. Bu bağlamda Başbakan Abadi, 9 Ağustosta kabineyi toplayacağını ve bu toplantıda halkın taleplerinin ele alınacağını açıklamıştır.¹² Gerçekleştirilen kabine toplantısında birçok alanda reform yapılması kararı alınmış ve bu reformlar daha sonra meclis onayına sunulmuştur. Açıklanan reform paketinde en dikkat çeken yenilik, genel kamu yararı ve anayasanın 78. Maddesi uyarınca, Başbakan ve Cumhurbaşkanlığı Yardımcılığı makamlarının kaldırılması olmuştur. Irak siyasetinde etkinlikleri bulunmayan ve sembolik değer taşıyan bu makamların kaldırılmasının ardından, eski Başbakan Nuri el-Maliki ve İyad Allavi gibi Şii siyasetçilerin yanında, Usame Nuceyfi ve Salih Mutlak gibi Sünni siyasetçiler de makam koltuklarını kaybetmişlerdir.¹³ Ayrıca Cumhurbaşkanlığı, Başbakanlık ve Parlamento Başkanlığı gibi kurumların bütçelerinde yeni düzenlemelere gidileceği açıklanmıştır. Protesto gösterilerinde halkın en çok dile getirdiği konulardan olan yolsuzluk meselesinde ise Başbakan Abadi, kendi dönemine kadar yaşanmış olan tüm yolsuzluk dosyalarının yeniden yargıya taşınarak soruşturulacağını ve yolsuzluk dosyalarının incelenmesi için uzman yargıçlardan oluşan bir komisyon oluşturulacağını açıklamıştır.¹⁴

Başbakan Abadi'nin 9 Ağustosta imzaladığı reform kararları¹⁵ 11 Ağustosta Irak Temsilciler Meclisi'nde oylamaya sunulmuştur. Meclis Başkanı Selim Cuburi'nin yönettiği ve 295 milletvekilinin katıldığı oturumda, reform kararları oy birliği ile kabul edilmiştir.¹⁶ Abadi oylamanın kabul edilmesinden sonra Irak halkını kutlayarak, hayatına mal olsa bile reformları devam ettireceğini ifade etmiştir. Bir sene önce 11 Ağustos 2014'te hükümeti kurma görevini Cumhurbaşkanı Fuat Masum'dan alan Haydar Abadi¹⁷, bir sene sonra aynı tarihte meclisten reform paketini geçirecek ilk zaferini elde etmiş ve halk nezdinde rüştünü ispat etmiş bir lider haline gelmiştir. Zira Irak'ın birçok kentinde halk, Abadi'ye destek mitingleri düzenlemiş ve reformlara devam etmesini istemiştir.¹⁸ Bu gelişmelerin üzerine Başbakan Abadi, ikinci reform paketini açıklayarak yapılan çalışmaların, halkın gözünü boyamak için değil, mevcut devlet yapısını daha etkin hale getirmek için hayata geçirildiğini ve hükümetin bu konuda kararlı olduğunu açıklamıştır. Yeni reform paketi kapsamında İnsan Hakları Bakanlığı, Kadın Sorunları Bakanlığı ve İller ve Parlamento Bakanlığı kapatılırken; Bilim ve Teknoloji Bakanlığı Yüksek Öğrenim Bakanlığıyla, Çevre Bakanlığı Sağlık Bakanlığıyla, Belediyecilik Bakanlığı İmar ve İskân Bakanlığıyla, Turizm ve Tarihi Eserler Bakanlığı ise Kültür Bakanlığıyla birleştirilmiş ve 33 olan bakanlık sayısı 22'ye düşürülmüştür.¹⁹

2015 yılının yaz aylarında meydana gelen protesto gösterileri ve akabinde uygulamaya koyulan siyasi reformlar, yeni dönem Irak siyasetiyle ilgili önemli bazı ipuçları vermektedir. Bunların başında halkın siyaset mekanizmasına ve siyasetçilere duyduğu güvensizliğin yansımaları olarak dini mercilerin Irak

siyaseti üzerindeki etkisinin gözle görülür şekilde artması gelmektedir. Hali hazırda Irak toplumsal ve siyasi hayatında etkin olan dini otoriteler, protesto gösterilerinin başlamasıyla birlikte güçlerini sivil yönetim üzerinde bir baskı oluşturmak için kullanmışlardır. Zira Mukteda el-Sadr ve Ali el-Sistani gibi dini liderlerin bir yandan halkı gösterilere destek vermeye, diğer yandan da hükümeti reform yapmaya çağırarak açıklamaları, söz konusu aktörlerin siyasi hayattaki etkilerini ve etkinliklerini göstermektedir.

Diğer taraftan yaşanan bu süreç Haydar Abadi'ye, reformlar vesilesiyle siyasi rüşdünü ispat etme ve başbakanlık koltuğunu sağlamlaştırma imkanı sunmuştur. Daha önce yapılan bütün yolsuzluk dosyalarını yargıya taşınması, bürokraside ve güvenlik güçlerinde yenilik ve değişim hareketini hayata geçirmesi ve belki de en önemlisi Şii kökenli olmasına rağmen eski Başbakan Maliki hakkında ortaya atılan iddiaların üzerini kapatmaması, Abadi'nin kendi otoritesini tesis etmesine zemin hazırlamıştır.²⁰ Nitekim Meclis'te Musul'un düşme nedenlerini araştıran komite tarafından hazırlanan raporun, bu olayda kusuru ve ihmali olduğu gerekçesiyle Maliki'yi baş sanık olarak ele alması, Abadi'nin halka verdiği sözleri yerine getirmeye çalıştığını ve Maliki'nin izlerinin silinmeye başladığını göstermektedir.²¹

Bağdat-Erbil İlişkileri

8 Eylül 2014'te Nuri el-Maliki'den sonra başbakanlık görevine Haydar el-Abadi'nin gelmesiyle, Bağdat ile Erbil ilişkilerinde yumuşama rüzgarları esmiştir. Nitekim Bağdat'ta kurulan kabinede Maliye Bakanlığı'nın Kürtlere bırakılması, Abadi'nin Erbil ile Bağdat arasında cereyan eden petrol ve bütçe sorunlarının çözümü konusunda adım attığı şeklinde yorumlanmıştır.²² Aynı şekilde Erbil yönetimi de Bağdat ile ilişkilerin yumuşatılmasının yararına olacağını düşünerek, petrol sevkiyatı ve bütçe paylaşımı konularındaki ayrılıkların giderilmesinde aktif bir tutum sergilemiştir. Ancak iki yönetim arasındaki bu yakınlaşma uzun soluklu olmamış ve 2015 yılının yaz aylarında bir takım sorunlar ortaya çıkmıştır.

İlişkilerde olumlu havanın yerini sorunlara bırakması, Bağdat hükümetinin Aralık ayında Erbil yönetimi ile yapılan petrol ihracatı anlaşmasının yükümlülüklerini yerine getirmemesinden kaynaklanmıştır. Yapılan anlaşmaya göre Irak Kürt Bölgesel Yönetimi (IKBY), çıkarılan petrolün günde 250 bin varilini Bağdat yönetimine gönderecek, 300 bin varilini ise Türkiye üzerinden ihraç edecekti. Buna karşılık Bağdat hükümeti, memur maaşlarının ödenmesi için Erbil hükümetine yıllık 500 milyon dolar gönderecek ve bütçeden %17'lik payı Erbil yönetimine aktaracaktı.²³ Fakat Haziran ayında IKBY Başbakan'ı Neçirvan Barzani, Bağdat ile yapılan anlaşma çerçevesince petrolün SOMO'ya (Irak Milli Petrol Şirketi) teslim edildiğini ancak Bağdat hükümetinin Erbil'in bütçesini ve memur maaşlarını göndermediğini açıklamıştır.²⁴ Bu gelişmelerin akabinde Erbil hükümeti, anlaşmaya uyulmadığı gerekçesiyle, bundan sonra Bağdat'a danışmaksızın kendi petrollerini satma

kararı aldığını açıklamıştır.²⁵ Erbil yönetiminin bu hamlesine karşılık Bağdat hükümetinden de IKBY'nin üretim konusunda varılan mutabakata uymadığı ve petrol arzının gün geçtikçe düşürüldüğü yönünde açıklama gelmiştir.²⁶ Anlaşma esaslarına uyulmadığı gerekçesiyle ortaya çıkan bu krizde, iki aktör de birbirini suçlamış ve yumuşayan ilişkiler yerini, yeniden karşılıklı sert söylemlere bırakmıştır.

İki aktör arasındaki petrol ihracı, bütçe paylaşımı gibi temel sorunların çözülememesi, ilişkilerde güven bunalımı ortaya çıkararak, diğer sorunların da çözümsüz kalmasına sebep olmaktadır. Zira Kerkük konusunda da 2015 yılı içinde kayda değer bir ilerleme yaşanmamış, bölgenin tartışmalı statüsü devam etmiştir. Diğer yandan IKBY yönetimi, Bağdat hükümetiyle tartışmalı olan bölgelerde etki alanı kurma politikasını sürdürmeye devam etmiştir. Bu bağlamda Peşmerge birlikleri DAES'le mücadele kapsamında Telafer, Hane-kin, Sincar, Kerkük ve Tuz Hurmatu gibi iki yönetim arasında tartışmaların yaşandığı şehirlerde hakimiyet alanlarını genişletmektedir.²⁷ Bu durumun, DAES sonrası Irak siyasetinde Bağdat ile Erbil arasındaki sorunların mahiyetini değiştirebileceğini ve yeni tartışmalara sebep olabileceğini söylemek mümkündür.

DAES'le Mücadele

2014 yılında Sünni aşiretlerin ayaklanmasıyla etkinliğini arttıran DAES, 2015 yılında da Irak iç siyasetini şekillendirmeye devam etmiştir. 10 Haziran 2014 tarihinde Musul'un Irak güvenlik güçlerinden çıkararak DAES'in kontrolüne geçmesi, bunun yanında Anbar vilayetinde ele geçirilen çok sayıda şehir, Irak iç politikasını önemli ölçüde etkilemiş ve Suriye-Irak sınırının ortadan kalkmasına sebep olmuştur. Bu bakımdan 2015 yılında güvenlik alanındaki başlıca konuyu DAES'le mücadele oluşturmuş ve Irak ordusunun kontrolünden çıkan bu bölgeleri geri alma düşüncesi ise mücadelenin seyrini belirlemiştir.

2015 yılı, Irak güvenlik güçlerinin DAES'le mücadele konusunda önemli kazanımlar elde ettiği bir yıl olmuştur. DAES, gerek Peşmerge güçlerinin gerekse Irak ordusu ve ona bağlı Şii milislerin çabalarıyla Irak'ta sahip olduğu toprakların önemli bir kısmını kaybetmiştir.²⁸ Irak güçleri en önemli başarısını da şüphesiz Selahattin vilayetinin başkenti Tikrit'te elde etmiştir. 2015'in başlarında Tikrit'e sayısız operasyon düzenleyen merkezi hükümet, bunlardan bir başarı elde edememiş ve bu durum Tikrit'in alınabilmesi için çok daha kapsamlı bir operasyon yapılması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Hazırlıklarını tamamlayan Irak güvenlik güçleri, Mart ayının başında 30 bin askerle karadan ve havadan Tikrit'e operasyon başlatmış ve 1 ay süren çatışmalar neticesinde 31 Mart 2015'te Tikrit'i geri almışlardır.²⁹ Tikrit operasyonunun Irak güvenlik güçlerinin bu zamana kadar DAES militanlarına yönelik gerçekleştirdiği en kapsamlı operasyon olması³⁰ ve DAES karşısında başarı elde edilmesi, bölgenin Bağdat yönetimi için hem stratejik hem de psikolojik önemini gözler önüne sermektedir.

Tikrit'in alınması Bağdat yönetiminin DAEŞ ile mücadelesinde çok önemli bir kazanım olmuştur. Zira Tikrit, Bağdat'a 130 km mesafede ve onu Musul'a bağlayan önemli bir ikmal hattı üzerinde yer almaktadır. Bu sebeple Tikrit zaferinden sonra Musul'a gerçekleştirilecek operasyonda Bağdat'ın elinin güçlendiği söylenebilir. ABD Savunma Bakanı Ashton Carter'ın, Tikrit operasyonunun diğer kentlerin de DAEŞ'den kurtarılması için anahtar görevi göreceğini söylemesi de bu konuyu desteklemektedir.³¹ Tikrit'in geri alınmasında vurgulanması gereken bir diğer husus da İran'ın operasyona katkısıdır. Zira Tikrit, Irak güvenlik güçleri ve Sünni direnişçilerin yanında, önemli miktarda Şii milisin (Haşdi Şaabi) destek vermesi ile geri alınabilmiştir. Hatta ABD Dışişleri Bakanlığı sözcüsü Jen Psaki, Irak'ın Tikrit operasyonunu İran'ın Kudüs Gücü komutanı Kasım Süleymani'nin yönettiğini açıklamıştır.³² İran'ın ilk defa bir komutanını resmen operasyonu yönetmek üzere görevlendirmesi, Bağdat yönetimi üzerindeki etkisini gözler önüne sermesi bakımından da önemlidir.

Tikrit'te elde edilen başarıdan sonra dikkatler DAEŞ'in etkin olarak varlığını sürdürdüğü Anbar eyaletine kaydırılmıştır. Başbakan Abadi Mart ayındaki zaferin akabinde, sonraki savaşın Anbar'da olacağını ve Tikrit gibi Anbar şehirlerinin de özgürleşeceğini ifade etmiştir.³³ Fakat Irak güçleri Tikrit'te kısa sürede elde ettikleri başarıyı Anbar eyaletinde yakalayamamışlardır. DAEŞ Mayıs ayı içinde Anbar eyaletinin merkezi Ramadi'de araçlarla intihar saldırıları düzenleyerek, şehrin kontrolünü ele geçirmiştir.³⁴ Bu gerileme ABD Savunma Bakanı Ashton Carter tarafından sert bir dille eleştirilmiştir. Carter, DAEŞ'in Ramadi'de güçlü bir direnişle karşılaşmadan şehrin tamamını eline geçirdiğini, Irak ordusunun askeri personel ve teçhizatının yeterli olduğunu fakat savaşma iradesinden yoksun olduğunu ifade etmiştir.³⁵ Bu gelişmeler neticesinde Irak ordusu, Şii milisler öncülüğünde Mayıs ayı bitmeden Ramadi'ye operasyon başlatmıştır. Irak güvenlik güçleri ilk başlarda kentin doğu kısımlarını kontrol altına alsa da daha ileriye gidememiş ve Ramadi'deki çatışmalardan uzun süre sonuç alamamıştır. Fakat Aralık ayında koalisyon uçaklarının desteğiyle Ramadi operasyonuna hız verilmiş ve 28 Aralıkta şehir tamamen Irak güvenlik güçlerinin kontrolüne geçmiştir.³⁶

2015 yılında DAEŞ ile mücadelede öne çıkan konulardan bir diğeri de Musul'dur. 10 Haziran 2014'te Musul'un DAEŞ tarafından işgali Irak güvenlik güçlerinin yetersizliğini ortaya koyarken, halk nezdinde büyük bir hayal kırıklığına sebep olmuştur. Bunun üzerine Irak ordusu ve Peşmerge güçleri Sünni nüfusun çoğunlukta olduğu Musul'u DAEŞ'ten geri almak için hazırlıklara başlamıştır. Musul operasyonu için özellikle Sünni güçlere önem verilmiş ve gönüllü Sünni gruplardan oluşan Haşdi Vatani'ye (Vatan Toplulukları) eğitim verilmeye başlanmıştır.³⁷ Koalisyon güçleri de Mart ayında Musul'a hava saldırıları başlatmış ve birçok militanı etkisiz hale getirmiştir.³⁸ Musul'a yapılacak olası bir operasyona Türkiye'den de destek gelmiştir. Savunma Bakanı İsmet Yılmaz yapılacak bir operasyonda Türkiye'nin Irak'ın yanında olacağını ve her türlü istihbarat ve lojistik desteği sağlayacağını söylemiştir.³⁹

Başbakan Abadi, güvenlik güçlerinin hazırlıkları tamamladığını ve birkaç ay içinde Musul operasyonunun başlayacağını söylese⁴⁰ de 2015 yılı içinde bir operasyon gerçekleştirilememiştir. Musul'da etkili bir sonucun alınabilmesi için bağlantı yollarının ele geçirilmesi ve örgütün yerel desteğinin kesilmesi son derece önemlidir. Bu bakımdan Anbar eyaletindeki çatışmalardan istenilen sonuçların alınamaması, Musul operasyonunun bir türlü yapılamamasına sebep olmuştur. İngiltere merkezli düşünce kuruluşu Janes, 21 Aralıkta yayındığı bir raporda DAES ile mücadelenin 2015 yılında ne duruma geldiğini gözler önüne sermiştir. Rapora göre DAES, 2015 yılında kontrol ettiği toprakların (Suriye ve Irak) toplam 12 bin 800 kilometre karesini kaybetmiştir. Bu rakam DAES'in sahip olduğu toprakların %14'üne tekabül etmektedir. Bağdat yönetimi DAES'in kontrol ettiği toprakların %6'sını ele geçirirken, Kürdistan Bölgesel Yönetimi'nde bu oran %2 olmuştur. Ayrıca raporda DAES'in Irak'taki önemli kayıpları olarak Tikrit kenti ve Beyci rafineri bölgesi gösterilmiştir.⁴¹ Anbar vilayetinin merkezi Ramadi'nin de Aralık ayının sonunda Irak güvenlik güçlerinin kontrolüne geçmesi, DAES'in Irak'taki varlığına önemli bir darbe vurmuştur.

Şii Milislerin Faaliyetleri

2015 yılında Ali Sistani'nin fetvasıyla silah kuşanan Şii milisler, Irak toprakları genelinde güç elde ederek DAES'e karşı birçok kent ve eyalette mücadele yürütmüş ve operasyonlarda Irak ordusuyla beraber savaşmışlardır. Maliki'nin yerine Abadi'nin gelmesi, Şii milislerin Irak'ın güvenliği ve siyaseti üzerindeki etkisini azaltmamış aksine bu etki katlanarak devam etmiştir. Özellikle sayılarının 100 bini aştığı söylenen Haşdi Şaabi milisleri, DAES'e karşı mücadelede Irak ordusunun yanında önemli başarılarla imza atmıştır. Fakat Şii milisler 2015 yılında DAES'e karşı elde ettiği başarılarından ziyade Sünni bölgelerde gerçekleştirmiş oldukları şiddet ve yağma eylemleriyle gündeme gelmişlerdir.

2015 yılı içinde Şii milislerin sebep olduğu güvenlik sorunlarından ilki Tikrit'te meydana gelmiştir. Tikrit Nisan ayında Şii milislerin kontrolüne geçmesiyle şehirde son derece büyük insan hakları ihlalleri yaşanmıştır. Şii milislerin DAES'den geri alınan bölgelerde sivil halkın mallarını yağmaladığı ve intikam duygusuyla evleri ateşe vererek DAES'le mücadeleye gölge düşürdüğü iddia edilmiştir. Görgü tanıklarına göre Şii militanlar Tikrit'i ele geçirdikten sonra 150'den fazla evi ateşe vererek sivil halkı yerlerinden etmiştir.⁴² Uluslararası Af Örgütü yetkilisi Donatella Rovera iddiaların doğru olduğunu ve Şii milislerin yargısız infazlar gerçekleştirdiğini vurgulayarak, bu insan hakları ihlallerini araştırdıklarını söylemiştir.⁴³ Selahaddin vilayetinin valisi Ahmet Kerim de bu iddiaları doğrulamıştır. Ahmet Kerim, Şii milislerin DAES zulmünden kaçan Sünni ailelerin ev ve dükkanlarını önce yağmaladıklarını, daha sonra geri dönmeleri için yaktıklarını ifade etmiştir.⁴⁴ Bu durum Şii militanlar eliyle demografik mühendislik yapıldığı suçla-

masıyla Bağdat hükümetinin eleştirilmesine sebep olmaktadır. İnsan Hakları İzleme Örgütü, Eylül ayında DAES’in kontrolünde kaldığı süre boyunca ve DAES’den geri alınırken militanların Tikrit’te gerçekleştirmiş olduğu insan hakları ihlallerini içeren bir rapor yayınlamıştır. “Ruinous Aftermath: Militias Abuses Following Iraq’s Recapture of Tikrit” ismiyle yayınlanan raporda, 2014’ün Aralık ayından 2015’in Mayıs’ına kadar yaklaşık olarak 950’si patlayıcı madde kullanılarak, 400’ü de yakılarak olmak üzere 1.425 binanın milisler tarafından yok edildiği ifade edilmektedir. Bununla birlikte Sünni halka ait 200’den fazla evin Şii militanlar tarafından yakıldığı belirtilmektedir.⁴⁵ İnsan Hakları İzleme Örgütü’nün uydu görüntülerinden elde ettiği verilere ve Amerli şehrinde meydana gelen ihlalleri konu aldığı bir başka raporuna göre ise Şii milislerin Mart ayında iki Sünni köyünü yok ettiği ve savaş hukukunu yok sayan birçok eylemde bulunduğu vurgulanmaktadır. Toplam 6.000 milisin katıldığı Amerli operasyonunda 30 köy ve kasabada 3.800 evin kullanılamaz hale getirildiği ifade edilmektedir.⁴⁶ Amerli operasyonuna katılan Peşmerge kuvvetlerinin ifadelerine göre ise Şii milisler, köydeki 47 evi Irak güvenlik güçlerinin gözleri önünde önce yağmalamış daha sonra ise ateşe vermişlerdir.⁴⁷ Şii milislerin yağmalama ve yakıp yıkmaya gibi eylemlerine dayanak oluşturan birçok etken olsa da (siyasi amaç, mezhepsel düşmanlık, kişisel kazanç vs.) en temel motivasyon kaynağı intikam duygusudur. 2014 yılının Haziran ayında DAES’in Tikrit’te bulunan Speicher kampında gerçekleştirdiği kıyım ve cinayetler sonucu 770 Şii milis hayatını kaybetmiştir. Bu sebeple görgü tanıkları Şii militanların, evleri yakarken “Speicher katliamının” intikamını aldıklarını içeren sloganlar attıklarını söylemişlerdir.⁴⁸

Şii milislerin yasadışı faaliyetleri ev yakma ve yağmalama olaylarıyla da sınırlı kalmamıştır. Irak meclisindeki Diyala milletvekili Nahida Dayni, DAES’e karşı mücadele eden Haşdi Şaabi milislerinin Mukdadiye ilçesine bağlı yerleşim yerlerinde yaşayan Sünni halktan 72 kişiyi katlettiklerini ileri sürmüştür.⁴⁹ Reuters’a konuşan görgü tanıklarının ifadelerine göre siviller üniformalı milisler tarafından evlerinden alınarak katledilmiş ve Irak güçleri bu katliamı sadece izlemekle yetinmiştir.⁵⁰ Yaşanan bu hadiselerden sonra gerek Irak gerekse uluslararası kamuoyunda Şii milislere karşı büyük bir tepki ve öfke oluşmuştur. Zira DAES ile mücadele kisvesi altında yürütülen bu faaliyetler, Sünnilerin öfkesine sebep olurken Irak’ın mezhepsel ve ideolojik bölünmesine zemin hazırlamaktadır. Diyala milletvekili Raad Dehliki Şii çetelerin toplumsal huzuru ve güvenliği bozduklarını ifade ederek, DAES’den geri alınan yerlerde evlere, kutsal mekanlara ve masum Sünnilere dokunmamalarını söylemiştir.⁵¹ İnsan Hakları İzleme Örgütü Ortadoğu sorumlusu Joe Stork ise DAES’e karşı verilen savaşın hak ihlalleriyle ve sivillere karşı yapılan saldırılarla kazanılamayacağını, bu gibi faaliyetlerin Irak’ı mezhep kavgasına ve ayrışmaya sürüklediğini ifade etmiştir.⁵² Irak içinde Şii milislerin karışmış olduğu suç ve ihlallerin artması siyasi aktörleri harekete geçmeye zorlamıştır. Bunun ilk adımı ise Mukteda el-Sadr’dan gelmiştir. Sadr, Diyala vilayetinde görev yapan Barış Tugayları milislerinin askeri görevlerinin dondurulduğunu

açıklamıştır. Konuyla ilgili Sadr'ın ofisinden yapılan açıklamada ise kararın gerekçesi olarak Şii milislerin ünvanlarına zarar veren faaliyetlerde bulunmaları, adam kaçıırma, ev ve iş yerlerini yağmalama gibi şeriata ve insanlığa uymayan davranışlarda bulunmaları gösterilmiştir.⁵³ Tepkiler üzerine Başbakan Haydar Abadi de Diyala eyaletinde meydana gelen Sünni katliamı ve militaların sebep olduğu diğer olaylar için soruşturma açıldığını açıklamıştır.

Bağdat Hükümeti, Şii milislerin sebep olduğu güvenlik sorunlarında şüphesiz ki sorumluluğu en fazla olan aktördür. DAES'le mücadelede Irak güvenlik güçlerinin yetersiz olması ve kentleri kolayca DAES militanlarına bırakması sonucu ülke genelinde Şii milisler etkinlik kazanmış ve bahsedilen yeni güvenlik sorunları ortaya çıkmıştır. Başbakan Abadi'nin 2014'ün Aralık ayında Wall Street Journal'da yayınlanan bir makalesinde⁵⁴ tüm silahlı güçlerin devlet kontrolü altında olacağı ve hiçbir milisin Irak güvenlik güçlerinin dışında ona paralel şekilde hareket etmeyeceği belirtilmiş olsa da, Şii milislerin 2015 yılındaki faaliyetlerine baktığımızda bu taahhüdün söylemden öteye geçemediğini görmekteyiz. Diğer yandan DAES'le mücadelede başına buyruk davranan aktörler, Irak'ta yerleşmeyi arttırarak merkezi otoriteye ciddi zarar vermekte⁵⁵ ve dolaylı yoldan ülkenin bölünmesine hizmet etmektedirler. Zira Şii milislerin faaliyetleri sebebiyle Sünni halkın devlete karşı olan güveni ve aidiyeti gün geçtikçe yok olmakta ve aşırı İslamcı grupların Sünni halk üzerindeki etkisi artmaktadır.

Netice itibarıyla 2015 yılı Irak'ta şiddet olaylarının ve sivil kayıpların son derece fazla olduğu yıl olmuştur. DAES'in Temmuz ayında Bağdat'ta bomba yüklü araçla pazar yerine gerçekleştirdiği saldırı sonucu 120 sivil hayatını kaybederken 130 kişi yaralanmıştır. Bu saldırının son 10 yıldır Irak'ta gerçekleştirilen en kanlı saldırılardan biri olduğu ifade edilmiştir.⁵⁶ Irak'ta meydana gelen sivil kayıpları raporlayan internet veri tabanı Iraq Body Count'un açıklamış olduğu verilere göre ise 2015 yılı içinde 16.615 sivil hayatını kaybetmiştir. Bu rakam 2014 yılından (20.030)* az olsa da, 2012 (4.622) ve 2013 (9.851) yıllarının toplamından fazladır. Bu sivil kayıplarda başrol önceki yıllarda olduğu gibi yine DAES'e aittir. 7.101 sivil sadece DAES'in saldırıları ve infazları sonucu hayatını kaybederken, geriye kalan sivil kayıplarına Irak güvenlik güçleri, Şii milisler ve koalisyon kuvvetlerinin hava saldırıları sebep olmuştur. Sivil kayıplarının coğrafi dağılımında ise 5 il ön plana çıkmaktadır. Musul, Anbar, Bağdat, Selahattin ve Diyala illerinde meydana gelen sivil ölümleri tüm sayının %90'ına tekabül etmektedir.⁵⁷ Bunun yanında Uluslararası Göç Örgütü 2015 yılı sonunda ülke içinde çeşitli sebeplerle göç edenlerin sayısının 3 milyon 200 bin'i geçtiğini duyurmuştur. En çok göç veren yer DAES'in etkili olduğu Anbar eyaleti olurken, en çok göç alan yer ise Bağdat ve çevresi olmuştur.⁵⁸

* Yeni verilerin ve kayıtların ortaya çıkması durumunda bilgiler güncellendiğinden ölen sivil sayısı değişebilmektedir. Bu bakımdan 2014 yılında hayatını kaybeden sivillerin sayısı yılsonunda 17.073 olarak açıklanmışken 2015 yılı içinde bu sayı güncellenerek 20.030 şeklinde değiştirilmiştir.

Ekonomi

Terörizmle savaş Irak bütçesinin toparlanmasını engellemekte ve askeri harcamalar gerekli onarım ve kalkınmanın önünde engel oluşturmaktadır. Zira 2015 yılında da Irak ekonomisi güvenlik harcamalarının çok fazla olması sebebiyle beklenen atağı gerçekleştirilememiştir. Bununla beraber Körfez ülkelerinin petrol arzında kısıntıya gitmemesi fiyatların gittikçe düşmesine sebep olmuş ve Brent petrolün varil fiyatı yılın son günlerinde 34 doların altına düşmüştür.⁵⁹ Bu durum birçok ülkeyi etkilediği gibi milli gelirinin %90'ını petrol ihracından sağlayan Irak ekonomisini de olumsuz etkilemiştir. Irak Maliye Bakanı Hoşyar Zebari, petrol fiyatlarının düşmesi ve güvenlik gerekçesiyle yapılan harcamaların ülkede ekonomik krize sebep olduğunu söylemiştir. Zebari açıklamasında Irak Merkez Bankasının raporlarına göre son yıllarda yükseliş gösteren döviz rezervlerinin %12,5 azalarak 68 milyar dolara gerilediğini ifade etmiştir.⁶⁰ Dünya bankasının yayınladığı rapora göre 2015 yılı petrol ihraç eden ülkelerin üretimlerinde bir değişiklik olmadığı ya da üretimlerinin azaldığı bir yıl olurken Irak istisna olmuş ve petrol üretiminde rekor kırmıştır. Irak'ın terör faaliyetleri ve petrol fiyatlarının düşmesi gibi sorunlarla mücadele etmesi petrol üretimini etkilememiştir. Bunun en büyük sebebi olarak ise önemli petrol yataklarının DAES ile mücadele edilen yerlerden uzakta, ülkenin güneyinde yer alması gösterilmiştir. Raporda 2015 yılında Irak'ın günlük petrol üretiminin ise yaklaşık olarak 4 milyon varil olduğu ifade edilmektedir.⁶¹ Irak Petrol Bakanlığı sözcüsü Asım Cihat, Irak'ın 2015 yılında 1 milyar 97 bin varil petrol ihraç ettiğini ve bu ihracattan 49 milyar dolar gelir elde edildiğini açıklamıştır. Günlük ortalama 3,5 milyon varil petrol ihraç edildiği belirtilirken, bu petrol satışlarında 1 varilin ortalama olarak 44,74 dolardan satıldığı belirtilmiştir.⁶² Irak'ın 2014 yılında petrol ihracından elde ettiği gelir 84,2 milyar doları bulmuştu. Bu bakımdan üretimin artmasında rağmen 2015 yılında petrolden elde edilen gelir %41 gibi büyük bir oranda azalmış ve Irak ekonomisi ağırlıklı olarak borçlanma yoluyla meydana gelen bütçe açığını kapatmak zorunda kalmıştır. Zira Dünya Bankası Aralık ayında Irak'a 1,2 milyar dolarlık kredi tahsis edileceğini ve kredinin mali istikrarın tesis edilmesi amacıyla kullanılacağını açıklamıştır.⁶³

Uluslararası Kredi Derecelendirme kuruluşu olan Fitch, 2015 yılında Irak ekonomisini ilk kez değerlendirmiştir. Ağustos ayında yapılan açıklamada Irak'ın kredi notunun "B-" olarak ve not görünümünün de "durağan" olarak belirlendiği ifade edilmiştir. Açıklamada ayrıca kuruluşun derecelendirdiği ülkeler arasında siyasi ve güvenlik riskleri en yüksek ülkenin Irak olduğu belirtilmiştir. Mezhepsel çatışmaların şiddetlenmesine, DAES'in ülke topraklarının bir kısmını kontrol etmesine ve Bağdat yönetiminin IKBY ile ilişkilerindeki değişkenliğe dikkat çekilmiş ve bu durumların ülke ekonomisine olumsuz etki yaptığı vurgulanmıştır.⁶⁴

Dış İlişkiler

Koalisyon Güçleriyle İşbirliği

Koalisyon güçlerinin DAES'in Musul'u ele geçirmesinin ardından 8 Ağustos 2014 tarihinde başlattığı operasyonlar, Irak Merkezi Hükümeti ve Erbil

yönetimiyle ayrı ayrı koordine edilerek ilerlemektedir. Anbar ve Tikrit operasyonlarında Bağdat'la işbirliği yapılırken, Musul etrafında gerçekleştirilen operasyonlarda Peşmerge güçleri ile ortak hareket edilmektedir. ABD, Almanya ve Fransa gibi ülkelerden gelen yetkililerin Bağdat ve Erbil'de temaslarda bulunmaları da, DAES'le mücadelede iki ayrı muhatap olduğunu göstermektedir.

Irak ile Koalisyon Güçlerinin liderliğini yapan ABD arasındaki ilişkilere baktığımızda, Abadi yönetiminin ABD'ye kısmen mesafeli bir tutum aldığını görmekteyiz. Diğer bir ifadeyle Irak topraklarında ABD'nin bizzat asker göndererek etkin olmak istemesi ve faaliyetlerde bulunması, Bağdat yönetimi tarafından sıkça eleştirilmektedir. ABD Savunma Bakanı Ashton Carter'ın Kongre'de yaptığı konuşmada Irak'ta DAES'e karşı rehine kurtarma ve örgütün lider kadrosunun yakalanması için operasyonlar düzenleyebilecekleri ve bu doğrultuda özel hareket birliklerini Irak'a gönderebileceklerini açıklamasına,⁶⁵ Haydar el-Abadi'nin sözcüsü Saad Hadisi, kendilerinin böyle bir taleplerinin olmadığını söyleyerek karşı çıkmıştır. Ayrıca bu sorunun Irak'ın bir iç meselesi olduğunu belirten Hadisi, Irak topraklarında yabancı savaşçı istemediklerini de ifade etmiştir.⁶⁶ Konuyla ilgili olarak 2 Aralıkta bir açıklama yapan Abadi de, ister özel birlik, isterse farklı mahiyette olsun, kendi topraklarında asker konuşlandırılması ve operasyon düzenlenmesi için Bağdat hükümetinin onayının alınması gerektiğini, dolayısıyla ABD'nin de böyle bir kararı alabilmesi için kendileriyle müzakere etmesi gerektiğini söylemiştir.⁶⁷

Bağdat yönetiminin ABD'ye olan eleştirel yaklaşımı sadece kendisinden izin alınıp alınmaması değil, aynı zamanda Irak ordusunun ihtiyaçlarına cevap vermede yetersiz kalmasından da kaynaklanmaktadır. Esasen buradaki “yetersiz kalması” ibaresi daha çok “isteksiz davranması” şeklinde yorumlanabilir. Zira Nisan ayındaki ABD ziyaretinde Haydar el-Abadi, DAES'in Ramadi'yi ele geçirmesinden önce ABD'den omuzdan fırlatılan AT-4 roketlerinin ve daha önce yapılmış olan anlaşmalarda teslimatı öngörülen helikopter ve diğer silahların teslimatının yapılmasının istenmesine rağmen, bu teslimatın bir türlü yapılamadığını belirtmiştir. Abadi, ayrıca Suudi Arabistan'ın Yemen'de aynı gün içerisinde 100 hava saldırısı yaparken ABD'nin Suriye'deki Palmira ve Irak'taki Ramadi şehirlerine sadece 20 hava saldırısı yapmasını eleştirmiş ve “ABD'nin Suudi Arabistan'ın başını çektiği Koalisyon kadar kapasitesi yok mu?” şeklindeki bir soruyla ABD'nin DAES'e karşı mücadelede yeterli çabayı göstermediğini iddia etmiştir.⁶⁸ Abadi yaptığı yurt dışı ziyaretlerinde bu dezavantajı ortadan kaldırmak için silah taleplerini ilgili yetkililere iletmektedir. 2 Şubat'ta Almanya'ya gerçekleştirdiği resmi ziyarette de Merkel'den DAES'le mücadelede silah talep ederek bu niyetini ortaya koymuştur.⁶⁹

Koalisyon güçlerinin Irak'ta DAES'le mücadelede işbirliği yaptığı bir diğer önemli aktör de IKBY'dir. Hatta bu süreçte Bağdat yönetiminden ziyade Erbil yönetiminin bölgesel ve küresel aktörler tarafından daha fazla muhatap alındığını söylemek abartı olmaz. Örneğin ABD Merkez Kuvvetler (CENT-

COM) Komutanı General Lloyd Austin liderliğindeki askeri heyet, 9 Aralıkta Erbil'e yaptığı ziyarette Mesut Barzani ile görüşmüş ve DAES'e karşı Anbar ve Selahattin vilayetinde yapılan operasyonlar ele alınmıştır. Görüşmenin ardından açıklamalarda bulunan Barzani, ABD'nin DAES'le mücadelede Peşmerge güçlerine destek vermeye devam edeceğini, hatta bu işbirliğinin Kerkük'ün Havice ilçesindeki DAES'in özel hapisanesine yapılan baskında kendisini gösterdiğini ifade etmiştir. Diğer taraftan Şengal'in DAES'den kurtarılmasından sonrasına denk gelen bu ziyarette Austin de, Peşmerge kuvvetlerinin gerçekleştirmiş olduğu operasyondan övgüyle bahsetmiştir.⁷⁰ Austin'in ziyaretinden bir hafta sonra ABD Savunma Bakanı Ashton Carter tekrar Erbil'e gelmiştir. Carter, uluslararası koalisyon güçleriyle Peşmerge güçlerinin ortak hareket ettiklerini ve terörizme karşı başarılı olmaya başladıklarını ifade ederek, burada IKBY yönetiminin önemli bir payının olduğunu ve IKBY'ye askeri destek vermeye de devam edeceklerini belirtmiştir.⁷¹ 2015 yılı içerisinde Temmuz ayında sürpriz bir şekilde Erbil'i ziyaret eden Carter'ın aynı yıl içerisinde tekrar Kuzey Irak bölgesine gelmesi⁷², ABD yönetiminin Erbil'le ilişkilere verdiği önemi göstermektedir.

Bunun yanında Peşmerge güçlerine silah ve mühimmat desteği sağlayan Almanya, bu ilgisini Savunma Bakanı Ursula von der Leyen'i bir yıl içerisinde iki defa Erbil'e göndererek göstermiştir. Ayrıca aynı yıl içerisinde Almanya Dışişleri Bakanı Walter Steinmeier ve üst düzey askeri yetkililer yine Erbil yönetimini ziyaret etmişlerdir. 12 Ocak ve 27 Ekimde Erbil'de temaslarda bulunan Leyen, gerçekleştirilen bu ziyaretlerin Almanya ile IKBY arasındaki kardeşliğin ve Peşmerge güçleriyle Alman askerleri arasındaki işbirliğine Alman hükümetinin verdiği önemin bir göstergesi olduğunu belirtmiştir.⁷³ Ekim ayındaki ziyareti sırasında Almanya'nın Peşmerge güçlerine 1.800 ton silah yardımıyla bulunduğunu, o zamana kadar 4.700 Peşmerge'yi eğittiğini ve bu yöndeki iradenin devam edeceğini söylemiştir.⁷⁴ Mesut Barzani, Almanya'nın Kuzey Irak bölgesine göstermiş olduğu bu ilgi ve desteğin, savaşın seyrinin değişmesine etki edecek düzeyde olduğunu ifade ederek önemini vurgulamıştır. Alman Savunma Bakanının Ocak 2016'da da Erbil'i ziyaret etmesi ise Almanya'nın DAES'e karşı mücadelede Erbil'e askeri desteğini devam ettireceğini göstermektedir.

Koalisyon Güçleri Sözcüsü Steve Warren, 2015 yılında DAES'le mücadelelerine ilişkin yaptığı açıklamada, ABD savaş uçaklarının DAES mevzilerine o güne kadar 9.000 hava saldırısı gerçekleştirdiğini, bunun da 6 binini Irak topraklarında düzenlediğini belirterek bu saldırıların DAES'in sahip olduğu toprakların geri alınmasında önemli olduğunu söylemiştir. Ayrıca Warren DAES'in ele geçirdiği toprakların %40'ının geri alındığını, yerel ve uluslararası işbirlikleri sayesinde bu mücadelenin devam edeceğini ifade etmiştir.⁷⁵

Son olarak şunu da ifade etmek gerekir ki, DAES'le mücadelede Kürtlerin öne çıkması, Erbil'i 2015 yılında resmi ziyaretlerin merkezi haline getirmiştir. Bu süreçte İtalya Genelkurmay Başkanı Luigi Binelli Mantelli (11 Şubat), Fransa Genelkurmay Başkanı Admiral Pierre De Villiers ve Özel Operas-

yonlar Komutanı General De Saint Quentin (16 Şubat), ABD Başkanı Barak Obama'nın DAES'le Küresel Mücadele Özel Temsilcisi John Allen (3 Mart), Türkiye Savunma Bakanı İsmet Yılmaz (5 Mart), Kanada Dışişleri Bakanı (5 Mart), Avrupa Parlamentosu'nun (AP) Savunma ve Dış İlişkiler Komitelerinin üyelerinden oluşan bir heyet (19 Mart), Kanada Başbakanı Stephen Joseph Harper (2 Mayıs), Katar Dışişleri Bakanı Halid Bin Muhammed (9 Temmuz), Norveç Dışişleri Bakanı Borge Brende ve Savunma Bakanı Ine Marie Eriksen Søreide (24 Ağustos) ve ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Antony Blinken'in (23 Kasım)⁷⁶ Erbil'i ziyaret etmesi Irak'ta adeta iki farklı devlet olduğu görüntüsünü vermektedir.

Rusya ile İlişkiler: DAES'le Mücadelede Yeni Ortak

DAES tehdidi karşısında Koalisyon Güçlerinden hava ve teknik destek alan Bağdat yönetimi, bir yandan da doğrudan alımlarla Irak ordusunun caydırıcılığını artırmaya çalışmaktadır. ABD ile 2011 yılında savaş uçağı ve helikopteri alım anlaşması imzalsada, teslimatta yaşanan sıkıntılardan dolayı Irak, Rusya ve Çin gibi ülkeleri alternatif olarak değerlendirmeye başlamıştır. Rusya ile 2012 yılında 40 Mi-28 ve Mi-40 helikopter alımını öngören 4,2 milyar dolarlık bir anlaşma imzalayan Bağdat yönetimi, Ocak 2015'te 4 adet Mi-28 saldırı helikopterini teslim almıştır.⁷⁷ Buna ilaveten 12 Aralıkta bir açıklama yapan Irak Savunma Bakanlığı Sözcüsü Nasır Nuri, Rusya'dan iki adet Mi-28-NE savaş helikopteri daha aldıklarını duyurmuştur. Özellikle DAES'le savaşta daha etkili olabilmeleri ve kurtardıkları bölgelerin kontrolünü sağlayabilmeleri için Rusya'dan aldıkları helikopterlerin Irak ordusu için oldukça önemli olduğunu belirtmiştir. Ayrıca Irak Meclisi Güvenlik ve Savunma Komitesi üyesi İskender Vitvit de, Irak'ın Rusya ile yakınlaşmasının arkasında ABD'nin söz verdiği teslimatları geciktirmesinin olduğunu, dolayısıyla egemenliğini korumak isteyen Irak'ın da uzun süre beklemeye tahammülünün olmadığını söylemiştir.⁷⁸

21 Mayıs'ta Moskova'da resmi temaslarda bulunan Başbakan Abadi, Rusya'nın Irak ordusunun ihtiyaç duyduğu askeri silah ve mühimmatı uygun koşullarla satabileceğini söylemiştir. Ayrıca Rusya'nın, silahların teslimatı konusunda da en kolay ve en hızlı şekilde hareket edeceğini vurgulamıştır. İngiltere merkezli Irak Demokrasi ve Kalkınma Fonu Başkanı Ghassan Atiyah da, Irak'ın mümkün olan en kısa zamanda silahlara ihtiyacı olduğunu, sözkonusu talepleri veya daha fazlasını Rusya'nın saatler içerisinde teslim edebileceğini, dolayısıyla bu noktada ABD'nin yerini alabileceğini iddia etmiştir.⁷⁹ Zira 2014 yazında Musul'u ele geçiren DAES'e karşı Irak'a 5 adet Sukhoi-24 tipi savaş uçağı satması ve bunları hemen teslim etmesi,⁸⁰ Rusya'nın askeri sevkiyatta ABD'nin yerini doldurabileceğini göstermiştir.

Rusya-İrak yakınlaşmasının somut bir diğer göstergesi de, haftalardır süren tartışmalar ve ABD'nin tepkisinin gölgesinde, Irak Parlamentosu'nun Rusya'ya DAES'e karşı Irak-Suriye sınır hattında operasyon düzenleme yet-

kisi vermesi olmuştur. Rusya'nın hava operasyonlarını Irak'ı da içine alacak şekilde genişletme teklifi Bağdat yönetimi tarafından kabul edilmişti. Ancak ABD'den gelen sert tepkiler⁸¹ üzerine bir ara yol bulan Abadi yönetimi, Rusya'nın, Irak-Suriye sınırını kullanarak geçiş yapan DAES'lilere karşı saldırı düzenlemesine izin vermiştir.⁸² Esasen Rusya'nın Suriye'de askeri operasyonlar düzenlemeye başlamasından itibaren Iraklı Şii politikacılar, Rusya'nın Irak topraklarında da DAES'e karşı mücadele etmesini talep etmekteydiler. Özellikle Şii milisler, ABD'nin kendilerine DAES'le mücadelede yeterli düzeyde hava desteği sağlamamasından dolayı bu zafiyeti Rusya'nın desteğiyle aşabileceklerini dile getirmişlerdir.⁸³

Buna ilaveten Rusya, Irak, İran ve Suriye, DAES'le mücadelede daha etkin olabilmek adına merkezi Bağdat olacak şekilde bir istihbarat merkezi kurulmasına karar verdiler. Fransız AFP ajansına konuşan Irak Başbakanı Abadi'nin sözcüsü Saad el-Hadisi, bu dört ülke arasında koordinasyon sağlanarak her an istihbarat paylaşımı gerçekleştirileceğini belirtmiştir. Zira Bağdat'taki merkezde her ülkenin Genel Kurmayından askeri temsilciler görev alacaktır.⁸⁴

Irak içerisinden Rusya'ya karşı muhalif ses IKBY'den gelmiştir. Ancak IKBY'nin tepkisi DAES'e yapılan saldırılardan ziyade, bu saldırılarda ekonomik açıdan kendisini zora sokan bir güzergahın kullanılması noktasında olmuştur. Rusya'nın Suriye topraklarındaki DAES hedeflerini vurmak için Hazar Denizi'ndeki savaş gemilerinden fırlattığı seyir füzelerinin Kuzey Irak hava sahasından geçmesinden dolayı Erbil ve Süleymaniye havaalanları uçuşlara kapatılmaktadır.⁸⁵ Ekim ayında başlayan bu saldırılar, 23 Kasım'dan itibaren daha sıklaşmış, bu nedenle söz konusu havaalanları birkaç defa uçuşlara kapatılmıştır. Konuyla ilgili bir açıklama yapan Barzani yönetimi de, DAES'e karşı atılacak her türlü adıma destek verdiklerini ve buna da devam edeceklerini, ancak Rusya'nın Hazar Denizi'nden gerçekleştirdiği operasyonlarda farklı bir güzergah bulması gerektiğini ifade etmiştir.⁸⁶ Bu da göstermektedir ki, Rusya bu saldırıları Irak hava sahasını kullanarak gerçekleştirirken Bağdat'tan veya Erbil'den herhangi bir onay almamaktadır. Bu duruma karşı Abadi yönetiminden ziyade Barzani yönetiminin sesinin çıktığı belirtilmelidir.

İran'la İlişkiler

Saddam rejiminin yıkılmasının ardından Maliki önderliğinde Şiilerin iktidarda hakim konumda olmaları, Irak'ı açık bir şekilde İran'ın etkisine sokmuştur. 2014 yılında Başbakan olan Haydar el-Abadi döneminde diğer aktörlerle yakın bir ilişki tesis etmeye çalışan Bağdat yönetimi, DAES'in Irak'ta Anbar, Tikrit ve Musul gibi önemli şehirleri ele geçirmesi üzerine, İran'la işbirliğini daha fazla derinleştirme yoluna gitmiştir. Bu durum Irak'ı İran'ın yörüngesine biraz daha fazla sokmuştur. Bu etkileşimin ilk adımı 30 Aralık 2014'te iki ülkenin Savunma Bakanları arasında imzalanan Savunma İşbirliği Protokolü'dür.

Bu anlaşmada Irak'ın toprak bütünlüğünün sağlanması amacıyla Irak ulusal ordusunun kurulması için işbirliğinin derinleştirilmesi karara bağlanmıştır.⁸⁷ Ocak ayı içerisinde DAES'in İran sınırına 25 mil yaklaşması üzerine Tahran yönetimi, Irak'a daha fazla askeri danışman göndermiştir. Mart ayındaki Tikrit operasyonuna da bizzat İran Devrim Muhafızları Kudüs Kuvvetleri Komutanı Kasım Süleymani, Irak Ordusu ve Şii milislerin organize edilmesine destek vererek katılmıştır.⁸⁸ Nitekim Haşdi Şaabi içerisindeki Bedir Örgütü lideri ve aynı zamanda Tikrit operasyonuna komutanlık yapan Hadi el-Amiri, bu operasyonda Kasım Süleymani'nin yanında 100 kadar İranlı komutanın da kendilerine danışman olarak destek verdiğini söylemiştir.⁸⁹ Irak Parlamentosu Güvenlik ve Savunma Komitesi Başkanı Sakvan Abdullah da, El Cezire'ye verdiği röportajda birçok İranlı komutanın Irak'ın farklı şehirlerinde savaş-tıklarını belirtmiştir. Ayrıca Abdullah İran'ın Irak'taki varlığının sadece aske-ri danışmanlar veya uzmanlardan ibaret olmadığını, bizzat İran askerlerinin savaflara katıldığını söylemiştir.⁹⁰ Zira Mehdi Nevruzi, Sadık Yari Gülderre, Ali Rıza Meşceri, Hamid Takavi gibi İranlı komutanların Irak topraklarında DAES'le savaşırken öldürülmesi de, bu bilgiyi doğrulamaktadır.⁹¹

Diğer taraftan İran'ın Irak üzerindeki etkisini artırmasına olanak sağlayan gelişme ise, Ali el-Sistani'nin Haziran 2014'teki fetvasının ardından gönül-lü Şiiler tarafından Haşdi Şaabi milis güçlerinin kurulmasıdır. İlk başlarda DAES'e karşı Irak ordusuna yardımcı olmak amacıyla kurulan Haşdi Şaabi, süreç içerisinde bu savaşta ön plana çıkmış ve sahada daha fazla rol almaya başlamıştır. Liderliğini de Ebu Mehdi el-Mühendis adıyla bilinen ve İran dini lideri Ali Hamaney'in ofisinde de görevli olduğu iddia edilen Cemal Cafer İbrahim'in yapıyor olması, bu örgütün İran güdümünde hareket ettiğini gös-termektedir.⁹² Bunun yanında Abadi yönetimi de Haşdi Şaabi'ye verdiği öne-mi, 87 milyar dolarlık 2016 bütçesinden, yaklaşık olarak 1,6 milyar dolarlık bir kısmı Şii milis güçlerine ayırarak göstermiştir. Aynı bütçede Peşmerge güçlerine ne kadarlık bir payın ayrıldığı ise belirtilmemektedir.⁹³

Tahran'la Bağdat arasındaki yakınlaşma ekonomik işbirliği ile daha sıkı bir hal almıştır. 11 Kasım 2015 tarihinde iki ülkenin Petrol Bakanları'nın imzaladığı anlaşmayla birlikte İran, Irak'a gönderdiği doğalgazı 2017'den itibaren günde 20 milyon m³'den 35 milyon m³'e çıkarmayı kabul etmiştir. İran Petrol Bakanı Hamid Reza Araghi, bu kontratın 2017'den itibaren 6 yıl geçerli olacağını, fiyatlandırmanın ise daha önce yapılan Bağdat anlaşmasına benzer olacağını söylemiştir.⁹⁴

Türkiye ile İlişkiler

Abadi'nin iktidara gelişiyle yumuşama eğilimi gösteren Türkiye-Irak ilişki-leri, DAES ve Suriye'de devam eden çatışmalar nedeniyle bir türlü istenilen seviyeye gelememiştir. Aralık 2014'te Ankara'yı ziyaret ederek Erbil-Bağdat-Ankara arasındaki enerji anlaşmazlığına çözüm bulmak noktasında önemli adımlar atan Abadi'ye, Türkiye de DAES'le mücadelesinde destek vererek

karşılık vermiştir. Türkiye, Mart ayındaki Tikrit'i kurtarma operasyonuna C-130 tipi 2 kargo uçağı askeri malzemeyi Bağdat'a göndererek Irak'ın toprak bütünlüğünde Abadi yönetimiyle aynı görüşü paylaştığını göstermiştir.⁹⁵ Bunun yanında Irak Savunma Bakanlığı'nın daveti üzerine Irak'ta DAES'e karşı savaşan gruplara askeri destek vermeye başlamıştır. Ancak Suriye'deki iç savaşta farklı tarafları destekleyen Ankara ve Bağdat yönetimi, 2015 yılının sonlarında Musul'daki gelişmelerden dolayı tekrar karşı karşıya gelmiştir.

80-100 asker ile Musul yakınlarındaki Başika Kampı'nda Sünni gruplara ve Peşmerge güçlerine askeri destek veren Türkiye, 5 Aralık 2015 tarihinde Kamptaki asker değişimini gerçekleştirirken buraya fazladan asker ve askeri araç göndermiştir. İntikal eden asker sayısı hakkında kaynaklar çok farklı rakamlar verse de⁹⁶, 25 tank ve yaklaşık olarak 400 Türk askerinin Başika kampına gönderilmesi Irak Hükümeti tarafından şiddetli bir şekilde eleştirilmiştir.⁹⁷ Başbakan Ahmet Davutoğlu, aynı gün yaptığı açıklamada Başika Kampının bir yıldır faaliyette olduğunu ve 2 binden fazla Musulluya eğitim verdiğini söylemiştir. Buradaki faaliyetlerin de Musul Valiliği'nin talebi ve Irak Savunma Bakanlığı'nın izniyle gerçekleştirildiğini belirtmiştir.⁹⁸ DAES'in Musul'u Haziran 2014'te ele geçirmesinin ardından Musul'u geri almak için çoğunluğunu Sünnilerin oluşturduğu ve daha sonra Türkmen, Ezidi ve Hıristiyanların da katıldığı Haşdi Vatani savaşçıların eğitilmesi için Usame Nuceyfi tarafından Türkiye'den destek istendiğini açıklamıştır. Hatta Nuceyfi Mart ayında yaptığı bir açıklamada Haydar el-Abadi ve Savunma Bakanı'nın Türkiye ziyareti sırasında bu talebin Türk tarafına iletildiğini vurgulamıştır.⁹⁹ Dolayısıyla Türk tarafının açıklamalarına bakıldığında Başika Kampı'nın da, oradaki Türk askeri varlığı da Iraklı yetkililerin bilgisi ve izni dahilinde olduğu anlaşılmaktadır.

Başika Kampına gerçekleştirilen intikale ilişkin ilk önce Irak Savunma Bakanı Halid el-Ubeydi, Türk askerinin Musul'da bulunmasının Irak'ın bilgisi dahilinde olmasına rağmen, 5 Aralıktaki asker sevkياتının Bağdat Hükümetinin bilgisi ve izni olmadan gerçekleştiğini belirtmiş ve acilen gönderilen askerlerin geri çekilmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹⁰⁰ Başbakan Abadi ise tepkiyi bir kademe daha artırarak Türkiye'nin Kuzey Irak'a gönderdiği askerlerini 48 saat içerisinde çekmemesi durumunda konuyu BM Güvenlik Konseyi'ne taşımak dahil her türlü seçeneği değerlendireceklerini açıklamıştır.¹⁰¹ Irak Dışişleri Bakanı İbrahim Caferi'nin, Türkiye'nin askerlerini çekmemesi durumunda Irak ordusunun, ülkesinin egemenliğini korumak adına Başika Kampına askeri operasyon düzenleyebileceğini açıklaması, iki ülke arasındaki krizi daha da tırmandırmıştır.¹⁰² Hatta Türkiye'nin Rusya ile yaşadığı uçak krizini fırsat görerek Türkiye'nin bu tavrına karşı Irak Meclisi Güvenlik ve Savunma Komitesi Başkanı Hakim el Zamili, bu konuda Rusya'dan yardım isteyebileceklerini dile getirmiştir.¹⁰³ Caferi'nin konuyu Güvenlik Konseyi'ne taşımaya rağmen Konsey, mesele için iki ülke arasında diplomatik yollarla çözülmesi gerektiği yönünde karar almıştır.¹⁰⁴

Türkiye tarafı ise sorunu tırmandırmamak için Irak hükümetinin hassasiyetleri giderilinceye kadar Başika'ya kuvvet intikalini askıya aldığı ve

Irak'ın toprak bütünlüğünü korumak için Bağdat Hükümetiyle işbirliği içerisinde hareket edeceğini açıklamıştır. Ahmet Davutoğlu, Irak Başbakanı Haydar el-Abadi'ye bir mektup gönderdiğini ve Türkiye'nin Irak'ın egemenliğine zarar verecek herhangi bir adım atmayacağını söylemiştir.¹⁰⁵ 11 Aralıkta Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarı Hakan Fidan ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu'nu Irak'a gönden Türkiye,¹⁰⁶ 15 Aralıkta askerlerin bir kısmını çekerek gerilimi düşürmeye çalıştığını göstermiştir. Irak tarafı da bu durumdan memnun olduğunu, ancak askerlerin tamamen çekilmesi gerektiğini belirtmiştir.¹⁰⁷

Musul'da Irak Merkezi Hükümeti'yle karşı karşıya gelen Türkiye, diğer taraftan Erbil yönetimiyle koordinasyon halinde hareket etmektedir. Gerek Kuzey Irak'ta oluşturulan mülteci kamplarının ihtiyaçlarının karşılanması, gerek Bağdat Hükümetiyle bütçe konusunda yaşanan sıkıntının aşılması için Erbil yönetimine borç verilmesi ve gerekse de DAES'le mücadelede Peşmerge güçlerinin eğitilmesinde Türkiye oldukça etkin roller üstlenmektedir.

Peşmerge Operasyon Birimi Komutanı General Kahraman Kemal, Şengal'in DAES'den kurtarılması için Türkiye'nin Peşmergelere verdiği eğitimin son derece önemli olduğunu ifade etmiştir. Özellikle Türkiye'nin askeri eğitim ve desteğinden önce sokak savaşını bilmediklerini, bu yüzden de DAES karşısında çok fazla kayıp verdiklerini söyleyen Kemal, Türk askerinin havan topları, Alman yapımı omuzdan atılan Milan füzeleri ve diğer silahların kullanımı noktasında verdiği eğitimin Şengal'in kurtarılmasında oldukça etkili olduğunu söylemiştir.¹⁰⁸ Şengal operasyonuna ilişkin Barzani de bir açıklama yaparak PKK ve YPG'nin bu operasyona katıldığına dair iddiaları kesin bir dille reddetmiş ve operasyonun koalisyon güçlerinin hava desteğiyle 7500 Peşmerge tarafından gerçekleştirildiğini vurgulamıştır.¹⁰⁹

IKBY ile Türkiye arasındaki yakın işbirliği ya da birtakım sorunlar karşısındaki ortak görüş, kendisini Türkiye'nin PKK'ya karşı yürüttüğü operasyonlarda da göstermiştir. Temmuz ayında şiddetlenen çatışmalar karşısında bir açıklama yapan Mesut Barzani, her iki tarafı diyalogdan yana tavır almaya ve müzakere masasına geri dönmeye davet etmiştir. Aslında Türk hükümetinin bu yönde başlattığı çözüm sürecinin son derece olumlu bir adım olduğunu, ancak bazı tarafların bunu iyi değerlendiremediklerini ve gurura kapılarak süreci yanlı bir noktaya getirdiklerini söylemiştir. Abdullah Öcalan'ın silahları bırakma çağrısını görmezden gelen ve Kürtlerin yaşadığı bölgelerde de tekçi bir yaklaşım sergileyerek barış ve diyalogdan uzaklaşan PKK'nın, bu tavrından vazgeçmesi gerektiğini ifade etmiştir.¹¹⁰ Barzani'nin PKK'yı eleştirel açıklamaları ve 9-10 Aralık 2015 tarihleri arasındaki Ankara ziyareti sırasında ilk olarak MİT'i ziyaret etmesi ve Türk askerinin Musul'daki varlığının meşruluğu yönünde açıklamalarda bulunması,¹¹¹ PKK'nın tepkisini çekmiştir. PKK'nın Kandil'deki yöneticilerinden Sabri Ok, Barzani'nin Türk askerini Musul'a davet etmesi ve Başika Kampına asker sevk etmesine sessiz kalmasının kabul edilemez olduğunu söylemiştir.¹¹² PKK'nın kendisine tepki göstermesi üzerine KDP'nin resmi web sitesi üzerinden bir açıklama yapan Barzani,

eleştirilerinin dozajını artırarak Kürt halkının önündeki asıl sorunun PKK olduğunu, ne istediklerini kendilerinin bile bilmediklerini söylemiştir. Kuzey Irak bölgesinde PKK zulmünün yıktığı 500 köyün ismini bile verebileceklerini belirten Barzani, PKK'nın sadece Kürtlerin hayatlarını daha karmaşık ve sorunlu bir hale getirdiğini, Türkiye'de takip ettikleri politikaların da oradaki Kürt halkı için bir zulüm ortaya çıkardığını ifade etmiştir.¹¹³ Bu açıklamalar da göstermektedir ki, Kürt halkı için mücadele ettiğini iddia eden PKK, Kürt halkına büyük zararlar vermektedir ve bölgedeki sorunların çözülmesinin önündeki en büyük engellerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sonuç

İç siyasetinde yaşadığı çekişmeler ve DAEŞ'in Irak topraklarındaki hakimiyeti, Irak'ı iç ve dış etkilere karşı oldukça kırılgan hale getirmektedir. Kendi imkanlarıyla DAEŞ'i yenemeyen Bağdat yönetimi, Tahran başta olmak üzere Koalisyon Güçlerinin yanı sıra Rusya'dan da yardım istemektedir. Aynı anda birbirini rakip olarak gören devletlerle aynı sorun karşısında işbirliği yapma girişimleri sıkıntılara yol açsa da, 2015 yılı içerisinde DAEŞ'e karşı somut kazanımlar elde edebilmeyi başarmıştır. Mart ayında Tikrit'in, Kasım ayında Peşmerge güçleri tarafından Şengal'in ve Aralık ayı sonunda Ramadi'nin DAEŞ'den geri alınması, bu örgüte karşı kara savaşında zaferin gelebileceği ümitlerini artırmıştır.

Diğer taraftan DAEŞ'e karşı savaşta Haşdi Şaabi milis güçlerinin ön plana çıkması ve kontrolünün Bağdat'tan ziyade Tahran'da olduğu görüntüsü vermesi Abadi'yi zora sokan bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Haşdi Şaabi'nin ortaya çıkardığı bir sorun ise, DAEŞ'in Şiiiler üzerindeki etkisine benzer bir şekilde Sünnilerin Haşdi Şaabi'ye karşı çıkmaları ve bu milislerin DAEŞ'e benzer şekilde hareket etmesinden dolayı silahlı mücadelenin daha da şiddetlenmesi ihtimalidir. Ayrıca Başika Kampı'na gerçekleştirilen asker sevkiyatından dolayı Türkiye'yi BM Güvenlik Konseyi'ne şikayet eden Bağdat yönetimi, Türkiye'den askerlerini geri çekmesini istemiştir. 2015'i ekonomik bakımdan sıkıntılı geçiren Irak'ın, bütçe gelirlerindeki çeşitliliği arttıramaması halinde 2016 yılının da zor geçeceği yorumunu yapmak mümkündür. Ambargoların kaldırılmasıyla İran'ın petrol ihracatında meydana gelecek artış, petrolün varil fiyatını daha da düşürecek ve Irak gibi ekonomisi enerjiye bağımlı olan ülkeler bu durumdan olumsuz etkilenecektir.

Kronoloji

- **12 Ocak:** Almanya Savunma Bakanı Ursula von der Leyen Erbil'e gelecek Peşmerge güçlerine verilen eğitimleri yerinde denetledi ve Barzani'yle bir araya geldi.
- **2 Şubat:** Haydar el-Abadi, Almanya ziyaretinde Merkel ile bir araya geldi ve DAEŞ'e karşı Irak Ordusunun ihtiyaç duyduğu askeri ve silah desteğinin Almanya tarafından gönderilmesini talep etti.
- **26 Şubat:** DAEŞ Irak'ın binlerce yıllık kültürel mirasını barındıran ve ikinci büyük müzesi olan Musul müzesini yok ettiği duyurarak ilgili video görüntülerini yayınladı.
- **28 Şubat:** Irak hükümeti Tikrit'i ele geçirmek için büyük bir askeri operasyon başlattığını açıkladı.
- **3 Mart:** Türkiye, Irak Hükümetine DAEŞ'le mücadelesinde 2 C-130 tip kargo uçağı dolusu asker malzemeyi Bağdat'a göndererek destek verdi.
- **31 Mart:** Irak ordusu DAEŞ'e karşı en kapsamlı operasyonunu gerçekleştirerek Tikrit'i geri aldı.
- **21 Nisan:** Saddam rejiminin önde gelen liderlerinden olan, rejim yıkıldıktan sonra DAEŞ'in görünmez yöneticisi ve beyni olduğu iddia edilen İbrahim el-Duri öldürüldü.
- **14 Nisan:** Abadi ABD'yi ziyaret etti. Temaslarında DAEŞ'e karşı mücadelede silahların acilen Irak'a gönderilmesini talep etti.
- **16-17-18 Mayıs:** DAEŞ Anbar eyaletinin merkezi Ramadi'yi ele geçirdi. DAEŞ hükümet binalarını ele geçirerek şehre tamamen hakim olduktan sonra aralarında sivillerin de bulunduğu 503 kişiyi infaz etti.
- **21 Mayıs:** Haydar el-Abadi Moskova'yı ziyaret etti. Putin'le bir araya gelen Abadi, DAEŞ'e karşı ortak hareket etme ve silah ihtiyacının karşılanması noktasında temaslarda bulundu.
- **17 Haziran:** Kuzey Irak'taki Yüksek Seçim Kurulu, bütçede yeterli miktarda para olmadığı, güvenlik risklerinin olduğu ve hazırlıkların yapılmadığı gerekçeleriyle başkanlık seçimlerinin gerçekleştirilemeyeceğini açıkladı.
- **18 Temmuz:** DAEŞ bomba yüklü araçla Bağdat'ta pazar yerine saldırması sonucu 120 kişi hayatını kaybederken 130 kişi yaralandı. Bu saldırı DAEŞ'in gerçekleştirdiği ve son 10 yılın en kanlı saldırılarından biri olduğu ifade edildi.
- **7 Ağustos:** Kredi Derecelendirme Kuruluşu Fitch, Irak'ı ilk kez derecelendirerek kredi notunu B- ve not görünümünü durağan olarak belirledi.
- **9 Ağustos:** Başbakan Haydar Abadi protesto gösterinde halkın talep ettiği konuları da kapsayan reform paketini açıkladı.
- **8 Ekim:** Süleymaniye'de başkanlık krizinin çözümü için 5 partinin toplandığı otel önünde protesto gösterileri başladı ve polisin müdahalesiyle 5 kişi yaşamını yitirirken 120 kişi yaralandı.

- **27 Ekim:** Almanya Savunma Bakanı Ursula von der Leyen aynı yıl ikinci kez Erbil'i ziyaret etti..
- **10 Kasım:** Mukteda el-Sadr, adam kaçırma, yağmalama gibi gerekçelerle Diyala vilayetinde görev yapan Barış Tugayları milislerinin faaliyetlerini süresiz olarak dondurduğunu açıkladı.
- **11 Kasım:** İran ve Irak Petrol Bakanları yeni bir doğalgaz alım anlaşması imzaladı. Bu anlaşmaya göre, İran, Irak'a gönderdiği doğalgazı 2017'den itibaren günde 20 milyon m³'den 35 milyon m³'e çıkarmayı kabul etti.
- **12 Kasım:** Peşmerge güçleri, Şengal bölgesini DAEŞ'den geri aldı. Peşmerge Operasyon Birimi Komutanı General Kahraman Kemal, Türkiye'den aldıkları sokak savaşı eğitiminin bunda çok önemli olduğunu söyledi.
- **5 Aralık:** Türkiye, Musul yakınlarındaki Başika Kampı'na asker sevkiyatı yaptı. Bu durum Irak ile Türkiye arasında krize neden oldu.
- **9 Aralık:** ABD Merkez Kuvvetler (CENTCOM) Komutanı General Lloyd Austin liderliğindeki askeri heyet, Erbil'e yaptığı ziyarette Mesut Barzani ile görüştü.
- **9-10 Aralık:** IKBY Başkanı Mesut Barzani Ankara'ya gelerek MİT Müsteşarı ile görüştü, daha sonra Recep Tayyip Erdoğan ve Ahmet Davutoğlu'yla bir araya geldi.
- **11 Aralık:** Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) Müsteşarı Hakan Fidan ve Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Feridun Sinirlioğlu Irak'a gitti.
- **12 Aralık:** Irak Savunma Bakanlığı, Rusya'dan iki adet Mi-28-NE savaş helikopteri aldıklarını açıkladı.
- **15 Aralık:** Türkiye, Başika Kampı'na gönderdiği askerlerin bir kısmını geri çekerek tansiyonu düşürmeye çalıştı.
- **17 Aralık:** ABD Savunma Bakanı Ashton Carter tekrar Erbil'e gelerek resmi temaslarda bulundu. Carter, uluslararası koalisyon güçleriyle Peşmerge güçlerinin ortak hareket ettiklerini ve terörizme karşı başarılı olma-ya başladıklarını söyledi.
- **17 Aralık:** Dünya Bankası Irak'a 1,2 milyar dolarlık kredi tahsis edileceğini ve kredinin mali istikrarın tesis edilmesi amacıyla kullanılacağını açıkladı.
- **28 Aralık:** Irak güvenlik güçleri 400 askerle Ramadi'yi kontrol eden DAEŞ'e operasyon gerçekleştirerek şehrin kontrolünü yeniden ele geçirdi.

Notlar

- 1 Rıdvan Kalaycı ve R. Tayyip Gürler, "İrak 2013", *Ortadoğu Yıllığı 2013*, Kemal İnat-İ. Numan Telci (ed.), İstanbul: Açılım Kitap, 2013, s. 24
- 2 "Iraqis complain of poor government services as heat rises", *Reuters*, 04 Ağustos 2015
- 3 "'We've had enough': Baghdad protests challenge Iraq's PM", *Washington Post*, 07 Ağustos 2015
- 4 "500 billion dollars stolen under Maliki rule in Iraq: official ", *Daily Sabah*, 28 Ekim 2015
- 5 Iraq's government, society struggle with widespread bribery", *Al monitor*, 14 Eylül 2015
- 6 "Thousands of Iraqis protest against corruption and power cuts", *Guardian*, 07 Ağustos 2015
- 7 "Protests in Iraq bring fast promises, but slower changes", *Newyork Times*, 31 Ağustos 2015
- 8 "Iraq's Sadr calls on followers to join Friday protests in Baghdad", *Reuters*, 24 Ağustos 2015
- 9 "Iraq's top Shia cleric voices support for protests", *Aljazeera*, 28 Ağustos 2015
- 10 "Sistani 'cesur' reformlar istedi", *Aljazeera Turk*, 28 Ağustos 2015
- 11 "El Hekim'den Abadi'ye: İstifa Et!", *Rudaw*, 08 Ağustos 2015
- 12 "İrak, yolsuzluk karşıtı reform için kolları sıvadı", *Milliyet*, 10 Ağustos 2015
- 13 "İrak'ta İbadi'den reform hamleleri", *Anadolu Ajans*, 13 Ağustos 2015
- 14 "İrak Başbakanı Abadi'den köklü reform sözü", *BBC Türkçe*, 09 Ağustos 2015
- 15 9 Ağustos 2015 tarihli reform paketinin tam metnine ulaşmak için; <http://1001iraqithoughts.com/2015/08/10/full-text-of-prime-minister-abadis-proposed-reform-agenda/>
- 16 "İrak'ta reform zamanı", *Aljazeera Turk*, 11 Ağustos 2015
- 17 Rıdvan Kalaycı ve R. Tayyip Gürler, "İrak 2014", *Ortadoğu Yıllığı 2014*, Kemal İnat-Muhtinin Ataman (ed.), İstanbul: Açılım Kitap, 2014, s. 17
- 18 "Thousands cheer for Iraqi PM al-Abadi's reforms", *Middle East Eye*, 10 Ağustos 2015
- 19 "Iraq's Abadi cuts 11 ministerial positions in reform push", *Reuters*, 16 Ağustos 2015
- 20 "Haider al-Abadi's Iraq reforms include Nuri al-Maliki's role", *Australian*, 10 Ağustos 2015
- 21 "Iraqi parliament refers Mosul report to prosecutor, Abadi", *Reuters*, 17 Ağustos 2015
- 22 Ali Semin, "İrak'ta Abadi Hükümetinin İç ve Dış Siyasetinin Geleceği", *Bilgesam Analiz*, 20 Kasım 2014, No: 1166, s.2,
- 23 "Baghdad and Kurds reach win-win accord over Iraq's oil revenue", *Washington Post*, 02 Aralık 2014
- 24 "Bağdat-Erbil arasında bütçe krizi büyüyor", *Aljazeera Turk*, 8 Haziran 2015
- 25 "Kürdistan petrol kararını verdi", *Rudaw*, 17 Haziran 2015
- 26 "Kürt yönetimi petrol anlaşmalarına sadık kalmadı", *DHA*, 13 Temmuz 2015
- 27 "Sorunlu bölgeler Peşmerge'de", *Anadolu Ajans*, 14 Haziran 2014
- 28 "Iraqi PM Abadi: Iraq has retaken %40 of IS-Controlled Areas", *Basnews*, 29 Kasım 2015
- 29 "Iraqi forces drive IS out of central Tikrit: PM", *Reuters*, 31 Mart 2015

- 30 "Tikrit hareketinde kritik geceye giriliyor", *BBC Türkçe*, 11 Mart 2015
- 31 "Tikrit'te sokak çatışmaları", *Aljazeera Turk*, 11 Mart 2015
- 32 "ABD: Tikrit operasyonunu Kasım Süleymani yönetiyor", *Nerinaazad*, 10 Mart 2015
- 33 "İraqi forces move against IS in Sunni heartland Anbar", *Reuters*, 8 Nisan 2015
- 34 "DAEŞ Ramadi'de saldırdı", *Aljazeera Turk*, 17 Mayıs 2015
- 35 "Carter'dan Ramadi eleştirisi", *Aljazeera Turk*, 24 Mayıs 2015
- 36 "Iraq declares Ramadi liberated from IS", *BBC News*, 28 Aralık 2015
- 37 "Iraq: Sunni fighters receive training for Mosul operation", *Anadolu Ajans*, 14 Nisan 2015
- 38 "Koalisyon güçleri Musul'a hava saldırısı düzenledi", *Anadolu Ajans*, 19 Mart 2015
- 39 "İsmet Yılmaz'dan Musul açıklaması", *Sabah*, 02 Mart 2015
- 40 "Irak Başbakan'ı: Musul'u yılsonuna kadar geri alacağız", *BBC Türkçe*, 16 Şubat 2015
- 41 "Islamic State's caliphate shrinks by %14 in 2015", *IHS Jane's 360*, 21 Aralık 2015
- 42 "İraqi Sunnis accuse Shi'ite paramilitaries of burning homes outside Tikrit", *Reuters*, 21 Mart 2015
- 43 "Şehrimiz gözümüzün önünde yağmalandı", *Milliyet*, 4 Nisan 2015
- 44 "Şii milisler Tikrit'i yağmalyor", *Aljazeera Türk*, 4 Nisan 2015
- 45 "Ruinous Aftermath: Militias Abuses Following Iraq's Recapture of Tikrit", *Human Rights Watch*, 20 Eylül 2015
- 46 "After Liberation Came Destruction: İraqi Militias and Aftermath of Amerli", *Human Rights Watch*, 18 Mart 2015
- 47 "Militias destroy İraqi villages, displace thousands", *Reuters*, 18 Mart 2015
- 48 "Iraq: Pro government militias violated laws of war", *New Arab*, 21 Eylül 2015; "Iraq's Shia Warlords and Their Militias: Political and Security Challenges and Options", *Strategic Studies Institute and U.S. Army War College Press*, 3 Haziran 2015
- 49 "Sunni officials in Iraq say Shi'ite militias kill 70 after IS rollback", *Reuters*, 26 Ocak 2015
- 50 "Survivors say İraqi forces watched as Shi'ite militias executed 72 Sunnis", *Reuters*, 29 Ocak 2015
- 51 "Irak'ın Diyala ilinde katliam iddiası", *Akşam*, 28 Ocak 2015
- 52 "Irak: Milis saldırıları köyleri yakıp yıkıyor, binlerce kişiyi yerinden ediyor", *Human Rights Watch*, 18 Mart 2015
- 53 "Irak'taki Sadr Hareketi milis gücünün faaliyetlerini dondurdu", *Anadolu Ajans*, 10 Kasım 2015
- 54 "A United Iraq Is Pushing ISIS Back", *Wall Street Journal*, 18 Aralık 2014
- 55 Bilgay Duman, "Daeş'in Irak'ta Bir Yılı: Siyaset ve Güvenlik Algısının Dönüşümü", *Ortadoğu Analiz*, Ağustos 2015, c. 7, sy. 69, s.
- 56 "Iraq violence: Car bomb kills scores in mainly Shia town", *BBC News*, 18 Temmuz 2015
- 57 "Iraq 2015: A Catastrophic Normal", *Iraq Body Count*, 1 Ocak 2016
- 58 "Displacement and Returns Continue in Iraq", *International Organization for Migration*, 3 Aralık 2015
- 59 "Brent petrol 34 doların altına gördü", *Bloomberght*, 6 Ocak 2016
- 60 "Irak'ta ekonomik kriz", *Anadolu Ajans*, 26 Şubat 2015

- 61 "Global Economic Prospects: Spillovers amid Weak Growth", *World Bank*, 6 Ocak 2016
- 62 "Iraq says it exported more than 1 billion barrels of oil in 2015", *Bloomberg*, 1 Ocak 2016
- 63 "\$1.2 billion to support Iraq Amid Challenging Economic Situation", *World Bank*, 17 Aralık 2015
- 64 "Fitch Assigns Iraq's First Rating at 'B-/Stable'", *FitchRatings*, 7 Ağustos 2015
- 65 Ash Carter sending 'specialized expeditionary targeting force' to Iraq", *CNN*, 2 Aralık 2015
- 66 "Iraq: We Didn't Ask for U.S. Ground Operations", *NBC News*, 28 Ekim 2015.
- 67 Abadi: Irak'ta yabancı asker istemiyoruz, *Deutsche Welle Türkçe*, 2 Aralık 2015.
- 68 "Does Russia provide a 'faster' arms option to Iraq than the U.S.?", *Al Arabiya News*, 23 Mayıs 2015.
- 69 "Bağdat Almanya'dan silah istiyor", *Deutch Welle Türkçe*, 2 Şubat 2015
- 70 "Barzani Ankara ziyareti öncesinde Erbil'de ABD'li general ile görüştü", *CNN TURK*, 9 Aralık 2015.
- 71 "Media Availability With Secretary Carter in Erbil, Iraq", <http://www.defense.gov/News/News-Transcripts/Transcript-View/Article/637203/media-availability-with-secretary-carter-in-erbil-iraq>, 17 Aralık 2015
- 72 "Kuzey Irak'a sürpriz ziyaret", *Deutsche Welle Türkçe*, 24 Temmuz 2015.
- 73 "Germany and Sweden To Send Troops and Increase Aid To Kurds Battling ISIS", *Newsweek*, 12 Ocak 2015; "German defense minister arrives in Erbil", *Rudaw*, 26 Ekim 2015.
- 74 "Almanya Savunma Bakanı Leyen, Peşmerge kampını ziyaret etti", *Cihan*, 27 Ekim 2011.
- 75 "Koalisyon Güçleri'nden Irak açıklaması", *Cumhuriyet*, 21 Aralık 2015
- 76 "2015 PANORAMA - Güney Kürdistan'da 365 gün...", *Rudaw*, 30 Aralık 2015.
- 77 "Russia Delivers More Attack Helicopters to Iraq for Fight Against IS", *The Moscow Times*, 2 Şubat 2015.
- 78 "Irak, Rusya'dan savaş helikopteri aldı", *Milliyet*", 12 Aralık 2015.
- 79 "Does Russia provide a 'faster' arms option to Iraq than the U.S.?", *Al Arabiya News*, 23 Mayıs 2015.
- 80 "Iraqi prime minister to visit Moscow, resume arms deal", *Rudaw*, 10 Mayıs 2015.
- 81 "ABD'den Irak'a: Ya Rusya ya Biz", *Sputnik News*, 22 Ekim 2015.
- 82 "Irak'tan Rusya'ya "DAEŞ konvoylarını vur" izni", *Sabah*, 23 Ekim 2015.
- 83 "ISIS in Iraq: Shia leaders want Russian air strikes for battle against militant threat", *The Independent*, 21 Ekim 2015; "Iraqi Shiite Politicians Call for Russian Airstrikes on Islamic State", *Wall Street Journal*, 6 Ekim 2015.
- 84 "Iraq, Russia, Iran and Syria coordinate against ISIL", *Al Jazeera*, 27 Eylül 2015.
- 85 "Hazar Denizi'nden atılan Rus füzesi Irak'ta görüntülendi", *Milliyet*, 8 Ekim 2015.
- 86 "Kürt Yönetimi'nden Rusya'ya füze tepkisi", *Dünya Bülteni*, 9 Aralık 2015.
- 87 "Iran in new deal to boost Iraq army", *Al Arabiya News*, 19 Ocak 2015.
- 88 "Iran and the Region in 2015", *The Iran Primer*, 17 Aralık 2015.
- 89 "Tikrit'te 100 İranlı askeri danışman", *Yakın Doğu Haber*, 10 Mart 2015.
- 90 "Iran accused of sending 30,000 troops to fight in Iraq", *Aljazeera* 23 Mart 2015

- 91 Bilgay Duman, "DAEŞ Sonrası Irak'ta Tartışmalı Yeni Aktör: Haşdi Şaabi (Halk/Millet Yiğınları)", *Orsam Rapor* No: 198, Mayıs 2015, s. 11
- 92 Duman, a.g.m., s. 10.
- 93 "Irak'ın 2016 bütçesinde aslan payı Şii milislerin", *Dünya Bülteni*, 26 Kasım 2015.
- 94 "Iran signs deal doubling gas exports to Iraq", *Al Arabiya*, 11 Kasım 2015
- 95 "Türkiye'den Irak'a askeri yardım" *Hürriyet*, 3 Mart 2015.
- 96 Al Monitor 150 asker 25 tank," Why is Turkey stirring the Iraqi cauldron?", Al Monitor, 8 Aralık 2015, BBC, en 100 askeri, "Türkiye Musul'a asker sevkiyatını durduruyor", *BBC TÜRKÇE*, 7 Aralık 2015; Anadolu Ajansı 150, "Musul'da nöbet değişimi", *Anadolu Ajansı*, 4 Aralık 2015
- 97 "Irak'taki Türk askeri kısmen Başika'dan kuzeye çekildi" *Hürriyet*, 14 Aralık 2015.
- 98 "Davutoğlu'ndan Musul açıklaması", *Milliyet*, 5 Aralık 2015.
- 99 "Milli Savunma Bakanı Yılmaz: Musul'a başlatılacak operasyonda Irak'ın yanındayız", *Hürriyet*, 4 Mart 2015
- 100 "'Türk askeri geri çekilsin" dediler", *Milliyet*, 6 Aralık 2015.
- 101 "Irak Başbakanı Abadi, Türkiye'yi BM'ye Şikayet Etmekle Tehdit Etti", www.haberler.com/irak-savunma-bakani-turk-askerlerinin-sayilari-7944721-haberi/, 6 Aralık 2015.
- 102 "Iraq urges Turkish troops pullout, threatens military action", *Press TV*, 30 Aralık 2015
- 103 "Bağdat'tan Ankara'ya 48 saat süre", *Dünya Bülteni*, 7 Aralık 2015.
- 104 "BMGK'dan 'Musul'daki Türk askeri' kararı", *Time Turk*, 19 Aralık 2015.
- 105 "Bağdat'tan Ankara'ya 48 saat süre", *Dünya Bülteni*, 7 Aralık 2015.
- 106 "Hakan Fidan ve Feridun Sinirlioğlu Musul'da asker krizi için Bağdat'ta", *CNN TÜRK*, 11 Aralık 2015.
- 107 "Irak, Türkiye'nin Türkiye'nin asker çekme açıklamasından memnun", *BBC TÜRKÇE*, 20 Aralık 2015.
- 108 "Peşmerge: Sokak savaşını bize Türk subaylar öğretti", *Dünya Bülteni*, 18 Kasım 2015.
- 109 "Barzani: Şengal'i Peşmerge kurtarmıştır!", *Sabah*, 13 Kasım 2015.
- 110 "Barzani, PKK'yı eleştirdi", *NTV*, 27 Temmuz 2015.
- 111 "Barzani Ankara'da, ilk durak MİT", *Hürriyet*, 9 Aralık 2015.
- 112 "Mesut Barzani PKK'yı çıldırttı", *Yeni Akit*, 15 Aralık 2015.
- 113 "Barzani PKK'yı bombaladı", *Takvim*, 17 Aralık 2015.